

Zay család címere

A Vaja nemzetségből leszármazó Chemer-i Zay család címereit meglehetősen jól ismerjük a fennmaradt pecsétek és címeres emlékek alapján. a legkorábbi ábrázolása Sándor fia Sándor országbíró 1272-ből fennmaradt pecsétjén látható. A hegyben végződő hasított pajzs első fele damaszkolt, hátsó fele sima. Mivel ott, ahol szint nem tudtak ábrázolni, általában az aranyat damaszkolták, azt állíthatjuk, hogy az első mező arany, a második pedig szín kell legyen, melyet nem ismerünk. Ez tehát a klasszikus heraldika szabályai szerint ércben (arany) és színben hasított pajzs, melynek eredeti színét nem ismerjük.

A báró Zay család (1560-tól) címerében a heroldalak ezüsttel és arannyal hasított, mely helyzet sosem felelt meg a heraldika elemi szabályainak sem. Csak érc és szín alkalmazható egymás mellett, két érc (fém) sosem. A gróf Zay család címerében egymás mellett az arany és az ezüst heraldikai tévedés, vagy visszaélés, amennyiben szándékosan követték el, hogy az arany és az ezüst előkelő fémeivel nagyobb presztizst teremthessenek a családnak.

Az eredeti Vaja nemzetségi címerről kizárólag annyit állíthatunk, hogy ércben és színben hasított hegyesen végződő pajzs, sisakdíszre szárnyon a pajzs herold-alakja.

A Zay családban ez a címer bővült azután a XV. században egy vörös mezővel, melyben várbástyát ostromol létrán állva, kezében égő fáklyát tartva egy magyar harcos. A pajzs bal sarkára helyezett sisakon ugyanez a vitéz látható növekvő formában.

A Zayugróci kastélyban látható Zay Ferenc fiai, András és Lőrinc által 1589-ben készített címeren az ostromlott várbástya már ég. Figyelemre méltó, hogy ebből a címerből hiányzik a Vaja nemzetség érce és színe.

A Zay testvérek, András és Lőrinc 1590-ben Esztergom török ostromakor és elestekor török fogságba estek, ahol András még ebben az évben elhunyt, Lőrinc pedig csak 1598-ban hatalmas váltságdíj fejében szabadult.

A XVII. századra tovább bővült a Zay család címere. A negyedelt pajzs első vörös mezőjében a várbástyát ostromló vitéz látható, második kék mezőjében arany koronából, mely fölött még három kisebbedő korona ragyog, két vörös mezű kar nyúlik ki, kivont kardjait a koronák fölött keresztbe helyezve. A harmadik ezüst, a negyedik arany mező. Ez utóbbiak antiheraldikus jellegét már említettük. A pajzson három koronás sisak áll, a jobb oldali fölött a növekvő fáklyás vitéz, a középső fölött a Vaja nemzetség ezüst-arany szárnyai, a bal oldali fölött a koronából kinövő vörös mezű, kardokat keresztben tartó karok.

Végül, amikor Zay Imre 1830. nov. 12-én grófságra emeltetett, az előbb ismertetett címert felül kilenc ágú grófi korona alá helyezték és arany szegélyű bíborvörös hercegi paláttal terítették be.